

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

مشخصات لایحه

دوره دوازدهم - سال
اول

شماره ثبت:
۲۶۰

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

مشخصات گزارش

دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ

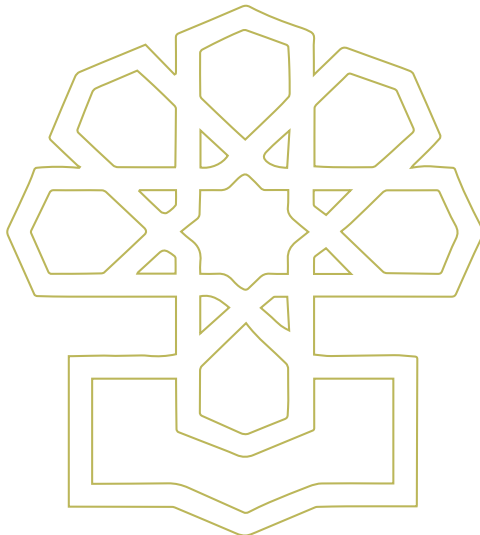
گروه ورزش، میراث
فرهنگی و گردشگری
گروه فرهنگ عمومی،
هنر و صنایع خلاق

نوع گزارش:

- طرح یا لایحه
 نظارتی
 راهبردی

شماره مسلسل:
۲۷۰۲۰۵۴۸

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۱۲/۲۵

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴۳): با موضوع هزینه کرد یک درصد از اعتبارات هزینه‌ای شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸»

حامد سهرابی، سینا عصاره‌نژاد

چکیده

یکی از جداول قسمت دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، جدول (۱۲) موضوع بند «ث» تبصره «۸» با عنوان هزینه کرد یک درصد (۱٪) از اعتبارات هزینه‌ای شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت است که در این جدول برخلاف سال گذشته، تلاش شده تا در راستای مأموریت محوری، اعتبارات توزیع شود. در این جدول، اعتبارات مجموعاً در قالب هشت برنامه اجرایی کلان با عنوان «اعتلای سبک زندگی ایرانی-اسلامی و ارتقای فرهنگ و هنر»، «گفتمان‌سازی، تبیین و تبلیغ معارف دینی»، «ارائه خدمات و تولیدات رسانه‌ای»، «راهبری و ارتقاء دیپلماسی فرهنگی»، «صیانت از میراث فرهنگی و توسعه گردشگری و صنایع دستی»، «تحکیم نهاد خانواده، جوانی جمعیت، توانمندسازی بانوان و امور جوانان»، «توسعه ورزش همگانی و قهرمانی» و «تربیت نیروی انسانی متخصص» توزیع شده و ذیل برنامه‌های اجرایی، در مجموع ۲۷ زیربرنامه به همراه دستگاه‌های متولی و همکار تعریف شده است. غالب برنامه‌ها و زیربرنامه‌ها مطابق با برنامه هفتم پیشرفت است؛ علاوه بر این، نظام اولویت‌بندی برنامه‌ها در این جدول دارای ابهاماتی است و منطق میزان توزیع اعتبارات مشخص نیست؛ همچنین سهم و اولویت هریک از دستگاه‌های متولی و همکار مبهم بوده و در برخی موارد لازم است وفق احکام مندرج در برنامه هفتم پیشرفت دستگاهی به مجموعه دستگاه‌های متولی یا همکار اضافه شده و یا از آن فهرست حذف گردد. در آخر پیشنهاد می‌شود سهم اعتبارات هر دستگاه از برنامه و به خصوص زیربرنامه‌های مرتبط مشخص شود.

سیدعلی محسنیان، ریحانه رحمانی پور، محمدصادق عبداللہی، آسیه ارحامی، عبدالرحیم قاسمی نژاد، (همکاران) «دفتر مطالعات فرهنگی»؛ محمدبزرگر خسروی، امین‌اله پاک‌نژاد (اظهارنظرکنندگان) «دفتر مطالعات حقوقی»، سیدعباس پرهیزکاری (اظهارنظرکننده) «دفتر مطالعات بخش عمومی»؛ سعید شفیعا (مدیرمطالعه)؛ موسی بیات، رضا مستمع (ناظران علمی)؛ مهدیه قمچیلی (ویراستار ادبی)؛ سیده فاطمه ابوطالبی (صفحه‌آرا)

در بررسی بخش اول لایحه بودجه ۱۴۰۴، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایده ایجاد شفافیت و نظارت پذیر کردن تقسیم اعتبارات بند «ث» تبصره «۸» این قانون را در گزارشی ارائه کرد [۱]. در این گزارش، ضمن بررسی بند «ب» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت متناسب با حوزه‌بندی و ارائه برنامه‌های مستقل، جدولی برنامه‌محور با مشخص‌سازی سهم هر دستگاه از اعتبارات این بند ارائه شد. در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، در راستای بند «ث» تبصره «۸» و همچنین تحقق برش دومین سال از اجرای قانون برنامه هفتم پیشرفت، جدول (۱۲) به صورت توسعه یافته و با موضوع برنامه هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از محل یک درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸» ارائه شده است. این جدول گامی رو به جلو در جهت هم‌افزایی و اختصاص اعتباری معادل ۹۷،۳۹۲،۱۷۰ میلیون ریال (حدود ۱۰ همت^۱) به صورت برنامه‌محور است. بررسی کمیّت و کیفیت جدول (۱۲) با توجه به میزان تطابق با برنامه هفتم پیشرفت، وضعیت دستگاه‌های اجرایی و چگونگی تقسیم اعتبارات در این گزارش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲. کلیات

جدول (۱۲) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بر اساس بند «ب» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت^۲ با موضوع اختصاص ۱ درصد از هزینه‌های جاری شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت به حوزه فرهنگ و بند «ث» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت^۳ تدوین شده است. بررسی وضعیت و نسبت آن با قانون برنامه هفتم پیشرفت به شرح زیر است:

۱-۲. نقطه قوت؛ تطابق مقبول با قانون برنامه هفتم پیشرفت

بررسی زیربرنامه‌های اجرایی ذیل برنامه‌های هشت‌گانه نشان می‌دهد از ۲۷ زیربرنامه، صرفاً سه زیربرنامه به شرح «اجرای‌سازی سند فعالیت‌های فرهنگی بین‌الملل» از برنامه اجرایی ۴، «تقویت طرح‌های فراگیر تربیت نخبگان» از برنامه اجرایی ۸ و «برش استانی نقشه مهندسی فرهنگی کشور» از برنامه اجرایی ۱، فاقد ارتباط مستقیم و صریح با قانون برنامه هفتم پیشرفت است اما به لحاظ محتوایی مرتبط تلقی می‌شوند. لذا بدون داوری محتوا و قضاوت در خصوص میزان اهمیت این زیربرنامه‌ها، میزان تطابق زیربرنامه‌های این جدول با قانون برنامه هفتم پیشرفت را می‌توان معادل ۸۸ درصد^۴ تخمین زد که میزان قابل قبولی است.

۲-۲. نقاط ضعف:

الف) نامشخص بودن نظام اولویت‌بندی برنامه‌ها

تخمین اعتباری که برای این جدول در نظر گرفته شده معادل ۹۷،۳۹۲،۱۷۰ میلیون ریال (حدود ۱۰ همت) بوده که به هشت برنامه اجرایی به شرح زیر اختصاص داده شده است.

۱. هزار میلیارد تومان.

۲. در راستای ارتقای اخلاق و فرهنگ اسلامی، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت مندرج در پیوست شماره (۳) قانون بودجه سنواتی مکلفند یک درصد (۱٪) از هزینه‌های جاری خود را برای هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از قبیل موضوعات قرآنی، نمایشی، جوانی جمعیت، مطبوعاتی، رسانه‌ای نوین، نشر و کتاب و تولید محتوای فرهنگی فاخر فارسی در فضای مجازی و گردشگری و توسعه و آموزش سواد رسانه‌ای اختصاص دهند.

۳. کلیه نهادها و دستگاه‌های فرهنگی و اجرایی موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مکلفند نسبت به ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار با استفاده از نمادهای شهری، جایزه‌های فرهنگی، بسته‌های آموزشی، رشته‌های تخصصی، بازی‌های رایانه‌ای، برنامه‌های فرهنگ‌ساز و روایتگری با استفاده از بودجه همان دستگاه و ظرفیت‌های ملی در بسترهای گوناگون از جمله صدا و سیما و فضای مجازی اقدام کنند.

۴. این درصد، نسبت تعداد زیربرنامه‌های مرتبط با برنامه هفتم پیشرفت به نسبت کل زیربرنامه‌های موجود در جدول ۱۲ را نشان می‌دهد.

جدول ۱. وضعیت برنامه‌های اجرایی جدول ۲۱ بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور

ردیف	برنامه‌های اجرایی	میلیون ریال	درصد	اولویت
۱	اعتلای سبک زندگی ایرانی اسلامی و ارتقای فرهنگ و هنر	۱۹,۷۵۰,۰۰۰	۲۱/۲۶	۲
۲	گفتمان‌سازی تبیین و تبلیغ معارف دینی	۱۸,۰۰۲,۱۷۰	۱۹/۳۸	۳
۳	ارائه خدمات و تولیدات رسانه‌ای	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۱/۵۳	۱
۴	راهبری و ارتقای دیپلماسی فرهنگی	۱۳,۴۰۰,۰۰۰	۱۴/۴۳	۴
۵	صیانت از میراث فرهنگی و توسعه گردشگری و صنایع دستی	۲,۵۰۰,۰۰۰	۲/۶۹	۸
۶	تحکیم نهاد خانواده، جوانی جمعیت، توانمندسازی بانوان و امور جوانان	۹,۲۰۰,۰۰۰	۹/۹۰	۵
۷	توسعه ورزش همگانی و قهرمانی	۵,۰۴۰,۰۰۰	۵/۴۳	۶
۸	تربیت نیروی انسانی متخصص	۵,۰۰۰,۰۰۰	۵/۳۸	۷
-	مجموع	۹۷,۳۹۲,۱۷۰	۱۰۰	-

مأخذ: نگارندگان.

در این جدول مشخص است که برنامه‌های اجرایی «ارائه خدمات و تولیدات رسانه‌ای»، «اعتلای سبک زندگی ایرانی اسلامی و ارتقای فرهنگ و هنر»، «گفتمان‌سازی تبیین و تبلیغ معارف دینی» به ترتیب سه برنامه‌ای هستند که بیشترین اعتبارات (حدود ۶۳ درصد) را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین موضوعات «توسعه ورزش همگانی و قهرمانی» (حدود ۵٪)، «تربیت نیروی انسانی متخصص» (حدود ۵٪) و «صیانت از میراث فرهنگی و توسعه گردشگری و صنایع دستی» (حدود ۲,۷٪) به‌عنوان کم‌اولویت‌ترین برنامه‌ها می‌باشند.

لازم به ذکر است از آنجا که متن قانون برنامه هفتم پیشرفت برای حوزه‌های فوق، اولویت‌بندی ویژه‌ای ارائه نکرده است و محورهای ارائه شده برای برنامه‌های اجرایی کاملاً منطبق با قانون برنامه ارزیابی می‌شوند، ساز و کار تقسیم اعتبارات به تفکیک برنامه‌ها نامشخص و مبهم است.

ب) نامشخص بودن سهم و اولویت دستگاه‌های اجرایی

مطابق بند «ب» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت مقرر شد که آیین‌نامه اجرایی این بند توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی به تصویب هیئت وزیران برسد. در جزء «۱» بند «ث» تبصره «۸» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ نیز مجدداً تأکید بر تدوین آیین‌نامه مذکور شده است؛ لذا معیار تقسیم اعتبارات این بخش منوط به اقدام قانونی می‌باشد که همچنان محقق نشده است. شایان ذکر است در جدول (۱۲)، هشت برنامه محوری، به همراه زیربرنامه‌هایی وجود دارد که ذیل آن صرفاً به مجموعه اسامی دستگاه‌های متولی و همکار اشاره شده است. این اسامی فاقد اولویت‌بندی و مشخص‌سازی سهم هر دستگاه از برنامه بالادست است. لذا اگرچه این جدول با هدف هم‌افزایی و ایجاد قرارگاه‌های مرکزی برای هر برنامه اجرایی تنظیم شده اما گویای نحوه اولویت‌بندی و میزان ضرورت‌های برنامه‌های اجرایی نیست و از این منظر جدول مذکور ابهام دارد. این ابهام می‌تواند به راحتی خود را در تقسیم وظایف و اجرا نمایان کند؛ لذا هدف هم‌افزایی و برنامه‌محوری، به دلیل غیرشفاف بودن اولویت‌ها و چیدمان دستگاه‌های اجرایی مدنظر در جدول، کمرنگ می‌شود. در نتیجه با توجه به اینکه تقسیم اعتبارات در اختیار سازمان برنامه و بودجه قرار دارد، بیم آن می‌رود علی‌رغم محاسنی که این سبک از برنامه‌محوری در لایحه بودجه ایجاد کرده است، تقسیم سلیقه‌ای اعتبارات بین دستگاه‌های اجرایی رخ دهد.

۳-۱. ابهامات اساسی در تعریف دستگاه‌های متولی و همکار ذیل زیربرنامه‌ها

الف) ابهام در تعریف دستگاه‌های متولی

از آنجاکه هر برنامه دارای زیربرنامه‌های متعددی است اما نگاهت نهادی ارائه شده دارای ابهاماتی می‌باشد، مسئله نامشخص بودن دستگاه متولی در زیربرنامه‌ها وجود دارد. برای مثال در زیربرنامه «تربیت مربی (دانشجو معلم) سواد فضای مجازی»، وزارت آموزش و پرورش در این قسمت مکلف به اجرای این ماده است اما در جدول (۱۲) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، به‌عنوان دستگاه اصلی و متولی تعیین نشده (در این زیربرنامه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دستگاه متولی مقرر شده لذا مقتضی است وزارت آموزش و پرورش که متولی اصلی تربیت مربی می‌باشد، به‌عنوان دستگاه محوری قرار گیرد)؛ همچنین در زیربرنامه «تقویت طرح‌های فراگیر تربیت نخبگان» دستگاه‌هایی مانند سازمان تبلیغات اسلامی، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه و وزارت آموزش و پرورش به‌عنوان متولی اصلی قلمداد می‌شوند؛ همچنین در زیربرنامه اجرای سند راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور، مواد (۷۴) و (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت، مسئولیت اصلی را متوجه سازمان تبلیغات اسلامی می‌داند در صورتی که در جدول پیشنهادی لایحه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به‌عنوان دستگاه اصلی قلمداد شده است.

در خصوص زیربرنامه ۳ تحت عنوان «ترویج فرهنگ فرزندآوری و اقدامات مؤثر در راستای جوانی جمعیت» از برنامه اجرایی ۶ «تحکیم نهاد خانواده، جوانی جمعیت، توانمندسازی بانوان و امور جوانان» نیز لازم به توضیح است که متولی اصلی، دبیرخانه ستاد حمایت از خانواده و جوانی جمعیت می‌باشد. بنابراین مقتضی است این دبیرخانه به‌عنوان دستگاه محوری و اصلی مکلف به اجرای امور باشد، در صورتی که ذیل دستگاه‌های متولی و همکار درج نشده و لازم است در قسمت مذکور به‌عنوان دستگاه متولی درج شود.

ب) ابهام در تعریف دستگاه همکار

در مورد زیربرنامه ۸ «بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی کشور» از برنامه اجرایی ۱ «اعتلای سبک زندگی ایرانی-اسلامی و ارتقای فرهنگ و هنر»، دستگاه‌های مهمی از جمله وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت ورزش و جوانان دیده نشده‌اند. در حالی که براساس بند «الف» ماده (۷۵) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، ضروری است که به این سنخ دستگاه‌ها توجه بیشتری شود و اساساً اندیشیدن به مقوله بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی، بدون همیاری و کسب نظر همه دستگاه‌های تأثیرگذار حوزه فرهنگ ممکن نیست.

در مورد زیربرنامه ۱ «ارتقای کمی و کیفی مؤلفه‌های مؤثر در ازدواج و تحکیم نهاد خانواده» از برنامه اجرایی ۶، «تحکیم نهاد خانواده، جوانی جمعیت، توانمندسازی بانوان و امور جوانان» مقتضی است عنوان دبیرخانه ستاد ملی جمعیت و وزارت آموزش و پرورش برای تحقق این هدف اضافه شوند؛ همچنین معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور^۱ به منظور اجرای زیربرنامه ۴ «توانمندسازی و شکوفایی استعداد بانوان» با توجه به تکالیفی که وفق مواد (۷۹)، (۸۰) و (۸۱) قانون برنامه هفتم پیشرفت در حوزه ازدواج و تحکیم نهاد خانواده بر عهده دارند، درج شوند. در مورد زیربرنامه ۲ «تقویت طرح‌های فراگیر تربیت نخبگان» از برنامه اجرایی ۸ «تربیت نیروی انسانی متخصص»، وفق جدول (۱۶)، ماده (۷۴) قانون برنامه هفتم توسعه، تکالیف متعددی در حوزه قرآنی تعیین شده که از جمله آنها می‌توان به تربیت ۱۰ میلیون حافظ قرآن (از ۱ تا ۳۰ جزء) اشاره نمود. بخشی از این تکلیف بر عهده مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه است و باید نام این نهاد ذیل دستگاه‌های برنامه مزبور درج شود.

در مورد زیربرنامه ۳ «اجرای سند راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور» از برنامه اجرایی ۲ «گفتمان‌سازی تبیین و تبلیغ معارف دینی» با فرض مبنا قرار دادن سند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور» مصوب شورای سیاستگذاری ائمه جمعه و براساس مفاد آن، پنج دستگاه اصلی حوزه مسجد عبارتند از: شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، سازمان تبلیغات اسلامی،

۱. لازم به توضیح است که در اینجا صرفاً به دستگاه‌های حوزه فرهنگ اشاره شده در صورتی که دستگاه‌های وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت کشور نیز تکالیفی در این زمینه بر عهده دارند.

سازمان اوقاف و امور خیریه، مرکز مدیریت خدمات حوزه‌های علمیه و سازمان بسیج مستضعفین. بر مبنای این سند به تناسب و حیطه تکالیف دستگاهی در هر موضوع، دستگاه‌هایی فرعی به هر کدام از این دستگاه‌ها کمک می‌کنند، اما دستگاه‌های همکار در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار، ذیل برنامه اجرایی ۲ در جدول (۱۲) این لایحه درج نشده‌اند. این دستگاه‌ها، بر اساس محور ۵-۲ سند مزبور عبارتند از: وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، مجامع خیرین مسجدساز، مجامع امور صنفی، سازمان بسیج طلاب و روحانیون و وزارت آموزش و پرورش.

از طرفی دیگر، عبارت «مرکز رسیدگی به امور مساجد» به عنوان یکی از دستگاه‌های متولی در این زیر برنامه دقیق نیست و همچنین معلوم نیست کدام مرکز رسیدگی به امور مساجد مدنظر است. پیش از نگاشته شدن سند مزبور، در کشور ۱۰ مرکز رسیدگی به امور مساجد وجود داشت که هر کدام جدای از دیگری اداره می‌شد و هیچ ربط سازمانی، قانونی و تشکیلاتی بین این مراکز نبود. اما بعد از تصویب این سند، در هر ۳۲ استان کشور مرکز رسیدگی به امور مساجد تأسیس گردید که باز هم یک سازمان مدیریت مرکزی با عنوان «مرکز رسیدگی به امور مساجد» نداشته و به نوعی ربط سازمانی و قانونی با هم ندارند، اما این مراکز متعدد به عنوان بازوی اجرایی قرارگاه ملی مسجد عمل می‌کنند و ذیل این ساختار کلی تر قرار می‌گیرند.

در زیر برنامه ۴ «ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار»، از برنامه اجرایی ۲ «گفتمان سازی، تبیین و تبلیغ معارف دینی» دستگاه فرهنگی و آموزشی مهمی چون وزارت علوم، تحقیقات و فناوری که بر اساس بند «ث» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت، در حوزه «ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار» تکالیفی بر عهده دارند،^۲ در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار، دیده نشده است. همچنین در بند «ث» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت، به صراحت بیان شده که باید این امر با استفاده از ابزارهایی مانند نمادهای شهری و طراحی و تولید بازی‌های رایانه‌ای صورت پذیرد، اما در نگاشت نهادی پیشنهادی؛ وزارت کشور، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای دیده نشده‌اند.

در زیر برنامه ۲ «اجرای سازی سند فعالیت‌های فرهنگی بین الملل»، از برنامه اجرایی ۴ «راهبری و ارتقای دیپلماسی فرهنگی» بر اساس ماده (۳) فصل سوم «سند فعالیت‌های فرهنگی بین الملل» اعضای ستاد اجرایی سازی این سند به طور کامل لحاظ نشدند و بر این اساس، لازم است دستگاه‌هایی مانند شورای عالی حوزه‌های علمیه، وزارت امور خارجه، اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های جهان اسلام و دیگر دستگاه‌ها در فهرست دستگاه‌های همکار اضافه شوند.

۲-۳. درج همکاران بی‌ارتباط به زیر برنامه‌ها

در مورد زیر برنامه ۱ «ترتیب مری سواد فضای مجازی» موضوع ماده (۷۴) قانون برنامه هفتم پیشرفت دو نکته قابل توجه است اولاً، همان طور که در جدول (۱۶) تصریح شده این مری‌ها باید دانش‌معلم باشند و این مأموریت وفق قانون متعهدین خدمت به وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۶۹/۳/۸ متوجه وزارت آموزش و پرورش است چون تمرکز بودجه و ساختار و تشکیلات آموزش و پرورش در سراسر کشور با توجه به پوشش جمعیتی، کمک شایان توجهی به تحقق این حکم خواهد کرد. ثانیاً، با توجه به مأموریت پیش‌بینی شده در سند صیانت از کودکان و نوجوانان در فضای مجازی مصوبه شورای عالی فضای مجازی در به کارگیری نوجوانان مستعد و خلاق برای توسعه محتوا و خدمات مفید و سازنده و ارتباط این هدف با موضوع سواد رسانه‌ای پیشنهاد مشخص، تجمیع و تمرکز این مأموریت ذیل وزارت آموزش و پرورش است. لذا مقتضی است وزارت آموزش و پرورش در اجرای این برنامه متولی باشد و سایر دستگاه‌های ذیل این زیر برنامه با دستگاه مذکور همکاری کنند.

۳-۳. موارد نیازمند حذف و اصلاح

در مورد زیر برنامه ۳ «ترویج فرهنگ فرزندآوری و اقدامات مؤثر در راستای جوانی جمعیت» از برنامه اجرایی ۶ «تحکیم نهاد خانواده، جوانی جمعیت، توانمندسازی بانوان و امور جوانان»؛ با هدف اجرای سندهای محوری در هر حوزه، پیشنهاد می‌شود عنوان زیر برنامه به «اجرای سازی قانون جوانی جمعیت و فرهنگ‌سازی در این زمینه» تبدیل شود و در این راستا، دستگاه‌هایی

۱. کلیه نهادها و دستگاه‌های فرهنگی و اجرایی موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مکلف‌اند نسبت به ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار با استفاده از نمادهای شهری، جایزه‌های فرهنگی، بسته‌های آموزشی، رشته‌های تخصصی، بازی‌های رایانه‌ای، برنامه‌های فرهنگ‌ساز و روایتگری با استفاده از بودجه همان دستگاه و ظرفیت‌های ملی در بسترهای گوناگون از جمله صداوسیما و فضای مجازی اقدام کنند.

چون سازمان صدا و سیما، وزارت ورزش و جوانان، وزارت علوم تحقیقات و فناوری و حوزه‌های علمیه اضافه شوند و معاونت امور زنان و خانواده حذف شود چرا که در این زمینه نقشی ندارد و دستگاه مسئول در این زمینه دبیرخانه ستاد ملی جمعیت است.

در مورد زیر برنامه ۲ «اجرای سند راهبردی و پشتیبانی از مساجد کشور» از برنامه اجرایی ۲ «گفتمان سازی، تبیین و تبلیغ معارف دینی» به نظر می‌رسد سند مذکور با مفاد قانون برنامه هفتم پیشرفت در حوزه مسجد تعارضات جدی داشته باشد. در قانون برنامه هفتم پیشرفت دولت و مجلس شورای اسلامی در راستای انسجام بخشی به حوزه سیاستگذاری مسجد احکام مناسبی پیش بینی کرده است. برای مثال بند «ث» ماده (۷۵)^۳، با موضوع تهیه و تصویب طرح مسجد محوری در محلات، همچنین بند «ت» ماده (۷۶)^۴، با موضوع تشکیل شورایی در استان‌ها به ریاست نماینده ولی فقیه مرکز استان و ماده (۷۴)^۵، با موضوع تأمین امام جماعت هر روستا و محله. از طرف دیگر، در شهریور ماه سال ۱۴۰۳، بنا به تذکر پیش بینی رهبر معظم انقلاب مدظله‌العالی به ریاست شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، مبنی بر ضرورت ایجاد انسجام در سیاستگذاری مسجد، این شورا با هماهنگی برخی از دستگاه‌های فعال در مسجد، مانند سازمان اوقاف و امور خیریه، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه و غیره، سندی را با عنوان «سند ارتقای ساز و کار راهبردی و پشتیبانی از مساجد کشور»، به تأیید حوزه دفتر معظم له رساند. در این سند، تقسیم کار منحصر به فردی بین دستگاه‌های فعال در حوزه مسجد صورت گرفت. بر این اساس، تقسیم کار ملی، باید مبتنی بر پنج رکن پیگیری شود.

۱. شورای سیاستگذاری ائمه جمعه،^۶ مراکز رسیدگی به امور مساجد، شبکه امامت جمعه، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه،^۷
۲. سازمان تبلیغات اسلامی،^۸ سازمان اوقاف و امور خیریه،^۹ سازمان بسیج مستضعفین.^{۱۰}

دوگانگی بین سند مزبور و قانون برنامه هفتم پیشرفت، موجب ایجاد تعارض و ناهماهنگی با برنامه هفتم خواهد شد. برای مثال در بند «ت» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم که پیشنهاد تأسیس شورایی با مختصات مذکور، به دبیری سازمان تبلیغات اسلامی داده شده، محوریت اجرایی این شورا به عهده سازمان تبلیغات اسلامی است؛ اما در سند شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، به عنوان سند کلان سیاستی بالادستی، جایگاه محوری اجرایی این سند به مرکز رسیدگی به امور مساجد کشور سپرده شده که با احکام برنامه هفتم پیشرفت در تعارض است. علاوه بر این، در ماده (۷۴) قانون برنامه هفتم پیشرفت، مسئولیت استقرار ائمه جماعات مساجد بر عهده سازمان تبلیغات اسلامی بود، اما در سند شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، سازمان تبلیغات اسلامی صرفاً رکن پشتیبانی آموزشی و نرم‌افزاری از کارگزاران مسجد را بر عهده دارد که شامل وظایفی مانند طراحی، تدوین و آموزش الگوی نقش‌آفرینی امام مسجد با بهره‌گیری از تجربیات میدانی و آموزش و توانمندسازی ائمه جماعات و کارگزاران (امنا و خدام) مسجد است که مسلماً موضوعاتی اخص از وظیفه‌ای است که در قانون برنامه هفتم پیشرفت به این سازمان سپرده شده است.

۳. بند «ث» ماده (۷۵): وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف است به منظور مردمی‌سازی فعالیت‌های فرهنگی و استفاده از ظرفیت مساجد با همکاری مرکز رسیدگی به امور مساجد، سازمان بسیج مستضعفین، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان اوقاف و امور خیریه با کسب نظر شورای عالی حوزه‌های علمیه و شورای سیاستگذاری ائمه جمعه و شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی اقدامات قانونی لازم را برای تهیه و تصویب طرح مسجد محوری در محلات ظرف سه ماه از لازم‌الاجرا شدن این قانون پس از طی تشریفات قانونی انجام دهد.

۴. بند «ت» ماده (۷۶): به منظور حمایت و پشتیبانی از امور مساجد کشور بدون دخالت در امور داخلی و اجرایی مساجد، شورایی در استان‌ها به ریاست نماینده ولی فقیه مرکز استان و دبیری رئیس سازمان تبلیغات اسلامی و عضویت نمایندگان سازمان بسیج مستضعفین، اداره اوقاف و امور خیریه، شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، مدیر حوزه‌های علمیه برادران و خواهران، شهرداری مرکز استان، مراکز رسیدگی به امور مساجد (در صورت وجود) و نهادها و دستگاه‌های اجرایی مرتبط به امور مساجد تشکیل می‌گردد.

۵. ماده (۷۴)، با موضوع تکلیف سازمان تبلیغات اسلامی برای تأمین امام جماعت هر روستا و محله تا پایان برنامه.

۶. مسئول قرارگاه ملی مسجد و هماهنگ‌کننده نهادها و دستگاه‌ها، به پشتوانه نقش راهبردی و هدایتگری نمایندگان ولی فقیه.

۷. رکن تأمین سرمایه انسانی.

۸. رکن پشتیبانی نرم‌افزاری و برنامه‌های مسجد.

۹. رکن پشتیبانی سخت‌افزاری و زیرساختی.

۱۰. رکن هدایت کنشگران مردمی و تشکل‌های انقلابی.

۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

جدول (۱۲) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، بند «ث» تبصره «۸» با موضوع هزینه‌کرد یک درصد (۱٪) از اعتبارات هزینه‌ای شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که در راستای هم‌افزایی دستگاه‌های فرهنگی و مأموریت‌محوری تنظیم شده است، گامی رو به جلو در جداول قسمت دوم بودجه به حساب می‌آید اما لازم است با اصلاحاتی، ابهامات موجود در جدول مرتفع شود تا این ابهامات به حوزه اجرا تسری پیدا نکند و اهداف مدنظر، به نحو احسن محقق گردند. در ابتدا لازم است به جای تقسیم اعتبار حدود ۱۰ همتی جدول (۱۲) به انبوهی از برنامه‌ها و زیربرنامه‌ها، طبق اولویت و ضرورتی اعتبارات توزیع گردد، تا بتوان اثرگذاری بیشتری در چند حوزه محدود و دارای اولویت ویژه را دنبال کرد (این اولویت‌ها می‌تواند برش‌هایی از احکام برنامه هفتم پیشرفت باشد). تقسیم جزئی اعتبارات بین دستگاه‌های متولی و همکار، باعث هدررفت منابع و عدم پیشبرد امور می‌شود. موضوع دیگری که لازم است مشخص شود، تعیین دستگاه‌های اصلی یا قرارگاه‌های مرکزی، ذیل هر برنامه اجرایی و دستگاه‌های همکار است؛ به نحوی که معلوم باشد سهم هر یک از دستگاه‌ها در برنامه‌ها و خصوصاً زیربرنامه‌ها به چه میزان است. مورد دیگری که مقتضی است مورد توجه قرار گیرد تعیین و درج سنجه‌های عملکردی ذیل هر زیربرنامه است تا دستگاه‌های متولی یا همکار به صورت شفاف و مشخص تکلیفشان مشخص باشد و بتوان خروجی مؤثر را ارزیابی کرد.

منابع و مآخذ

[۱] گزارش بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۱۶): تبصره «۸» حوزه آموزش، پژوهش و فرهنگ؛ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۲۰۲۰۳.

گزیده سیاستی

جدول (۱۲) بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ موضوع بند «ث» تبصره «۸» که با هدف برنامه نمودن توزیع اعتبارات یک درصد هزینه‌های دولتی در حوزه فرهنگ تدوین شده است، سهم و اولویت هر یک از دستگاه‌های متولی و همکار را مشخص نکرده است از این رو لازم است تا سهم اعتبارات هر دستگاه از برنامه و به‌خصوص زیربرنامه‌ها مرتبط مشخص شود.

